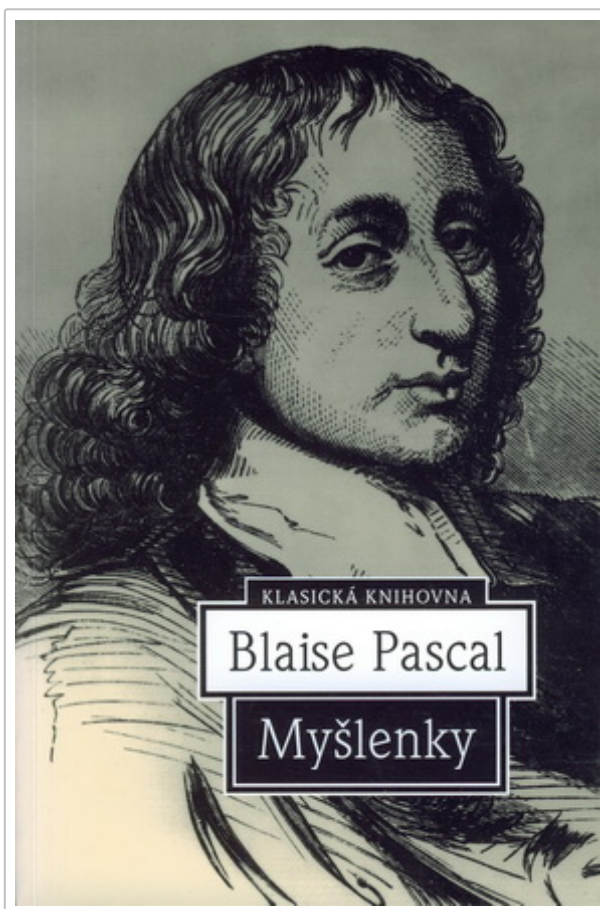

Myšlenky

Knihy | 7.4.2011 @ 22.39

Pascal podniká strmý odraz všeobecného lidského způsobu myšlení. Svůj pohled na prvním místě odvrací od vnějších věcí přímo dovnitř sebe sama, do svého nitra, vstříc opravdovému sebepoznání.

Myšlenky jsou nedokončenými paběrky zamýšleného apologetického díla. Snad právě proto jsou místy poněkud nesouvislé, takže se perly až příliš často ztrácejí pod nánosem klišé. Toto rozházení perel vytváří (podobně jako u Nietzscheho) příliš velký prostor k vytrhování ze souvislosti, která zdaleka není tak zřejmá jako apriorní myšlenka, byť – jsa pod drobnohledem – je Pascal sám rozlišuje pozorně. (Ne tak činívá vytrhovač.)

Autor se v základech svého hovorů snaží pokrýt vnitřní bytostný vztah s Bohem a zároveň život člověka vně. Čili přeneseně: Skloubit Kazatele se zvěstí Nového zákona.

Autor: Blaise Pascal
Přeložil: Miroslav Žilina
Vydala Mladá fronta
Roku 2000 v Praze
Vydání druhé, v Mladé frontě první (Odeon)
ISBN: 80-204-0850-9

LIDSKÉ POZNÁVÁNÍ

A ROZUM

5:

Konstatuje pyrrhonismus (rozumí relativismus) a zoufá si nad ním.

7:

VII

Chceme-li někoho účinně pokárat a ukázat mu, že se mýlí, musíme vypozerovat, z které strany se na věc dívá, neboť z té strany bývá obvykle správná; tu správnost mu musíme přiznat a odkrýt stranu, odkud je chybná. Tím se uspokojí, poněvadž pozná, že se nemýlil, že jenom neviděl všechny strany. Člověk se nehněvá, nevidí-li všechno, ale nerad se mýlí. Snad to vyplývá z toho, že samozřejmě nemůže všechno vidět, a také z toho, že se samozřejmě nemůže mýlit, pokud jde o stranu, na kterou se dívá: vždyť vjemy smyslů jsou vždycky pravdivé.

VIII

Zpravidla nás přesvědčují víc ty důvody, které sami objevíme, než ty, na které přišli jiní.

Soud bez pravidel je na základě dojmů. Jeden se nudí, odhadne pokročilejší dobu než ten, co se nenudí. A ten s hodinkami se směje.

8:

Není nutné, aby platila shoda představ, neboť je to předpoklad, který vychází z porovnávání pojmů.

9:

XII

Jak už je dáno jeho utvářením, člověka stačí zvát hlupákem, a uvěří tomu; a stačí, říká-li si to sám, aby o tom sám sebe přesvědčil – člověk totiž vede sám se sebou vnitřní rozhovor, a záleží na tom, aby jej správně zaměřil. *Corrumpunt bonos mores colloquia prava*. Pokud možno by měl mlčet a rozmlouvat se sebou jen o Bohu, který, jak víme, je pravda; a tak sám sebe o tom přesvědčit.

kontra

XIV

Autorita.

Spatřovat rozhodující pravidlo pro své přesvědčení v tom, že vám to či ono někdo řekl, je zcela pochybené; naopak nevěřte ničemu, dokud se nevžijete do představy, že jste o tom od druhých nic neslyšel.

Ne hlas ostatních, ale jen souhlas se sebou samým a vytrvalý hlas vašeho rozumu má být vodítkem naší víry.

Věřit je tak důležité.

Sto protimluvů a všechny by byly pravdivé.

...

11:

XVII

...

Všechna naše důstojnost spočívá tudíž v myšlení.

...

XVIII

...

veškerou jeho povinností je, aby myslel správně.

...

XIX

Pokažená přirozenost

Člověk naprosto nejedná podle rozumu, který tvoří jeho podstatu.

Myšlení je tedy vznešené podstatou, ale vadami ubohé (XX).

12:

Komický bůh (přen. člověk). Nechá svůj rozum vyrušit bzukotem mouchy (XXII).

17:

XLI

Instinkt, rozum.

Je v nás nemožnost podat důkaz, s nímž nic nesvede žádný dogmatismus.

Je v nás představa o pravdě, a s tou nic nesvede žádný pyrrhonismus.

XLIII

V této době je pravda tak zatemněná a lež tak zavedená, že pravdu může poznat pouze ten, kdo ji miluje.

19:

L

Je pravděpodobné, že pravděpodobnost způsobuje pocit jistoty?

Rozdíl mezi klidem a jistotou myslí. Jistotu poskytuje jen pravda; klid skýtá jen upřímné hledání pravdy.

(20)-21:

Rozum podržující se. Rozum rozumě chápe, že jej cosi přesahuje. A je rozumné se podřídít. Jde o okamžik podřízení.

22:

LXVI

Je nepochopitelné, že Bůh je, a je nepochopitelné, že není, že duše je spojena s tělem, že žádnou duši nemáme, že svět byl stvořen, že stvořen nebyl atd., že je dědičný hřích a že není.

(...)

LXIX

Srdce má důvody, o kterých rozum nic neví; poznáváme to z tisícerych věcí.

Pravím, že srdce miluje přirozeně svrchovanou bytost a stejně přirozeně i sebe, podle toho, jak se čemu oddá; a posle vlastní volby se proti jednomu či druhému zatvrzuje. Vy jste odmítli jedno i druhé si ponecháváte. Je to k rozumu, že milujete sebe?

LXX

Boha cítí srdce, ne rozum. V tom právě je víra: Bůh citelný srdci, ne rozumu.

23:

LXXI

(...)

Kéž by se Bohu zalíbilo, abychom ho (*rozum*) naopak nikdy nepotřebovali a abychom všechno věděli instinktem a citem!

Jenže...

(...)

A proto ti, jimž Bůh dal zbožnost skrze cit v srdci, jsou vskutku šťastni a plným právem ubezpečeni; těm však, kdo víru nemají, můžeme ji dát jen cestou rozumu, dokud by jim ji Bůh nevložil do citu v srdci – jinak je víra jen lidská a pro sásu neužitečná.

kontra

24:

LXXIII

Různé druhy správného uvažování: některé se hodí pro určitý řád věcí, ne však pro jiné řády, ve kterých bloudí.

Někteří lidé dovedou vyvodit závěry z málo principů, a tu jde o důsledné uvažování.

Jiní dobře vyvozují závěry z věcí, u nichž hraje roli mnoho principů.

Je duch geometrický a duch jemný. Geometrický vyvozuje závěr z mála principů a jemné rozdíly nevidí. Jemný vidí bystře vše, ale z mála principů nic nevyvodí (LXXIV, 24n).

O SVRCHOVANÉM DOBRU

28:

Opravdový muž je přirozený. Není znám pod jistou charakteristikou, je to osobnost *ne quid nimis* – ničeho příliš.

29:

III

(...)

Je to jistě jalová pochvala, řekneme-li o člověku, který vstoupil, že se znamenitě vyzná v poezii; ale je to také pro člověka špatná známka, nenapadne-li nám na něj se obrátit, když bychom chtěli dát posoudit několik veršů.

31:

XII

Stoikové praví: „Musíte se pohroužit sami do sebe; tam najdete spočinutí.“ Není to pravda.

Jiní praví: „Vyjděte ze sebe a hledejte štěstí v rozptýlení.“

Ale to není pravda: dostaví se nemoci.

Štěstí není ani mimo nás, ani v nás. Je v Bohu a mimo nás i v nás.

41:

XXXIV

Příroda v nás probouzí vášně a touhy odpovídající přítomnému stavu. Skličují nás jenom obavy, ež nám nevnuká příroda, ale my sami, a které ke stavu, v jakém jsme, připojují vášně stavu, v němž nejsme.

čiva – nerv

43:

XLIII

(Nemohu odpustit Descartovi: v celé své filozofii by se nejraději obešel bez Boha; ale přece jen si nemohl pomoci a připsal mu ono cvrknutí, které uvedlo svět do pohybu; pak už nemá s Bohem co dělat.)

PASCALOVA LOGIKA A DIALEKTIKA

(47)-48:

Věc dokazujeme příkladem a příklad bychom dokazovali věcí. Princip použijeme k obhajobě případu a samotný jej případem obhájíme. Neboť považujeme cosi za nejasné, co se musí dokázat tím, o čem nemáme pochyb.

50:

XIII

Nekonečný pohyb

Nekonečný pohyb, bod, který zaplňuje vše, nehybný pohyb. Nekonečno neměřitelné, nedílné a nekonečné.

51:

XVII

V naší přirozenosti je pohyb, úplný klid je smrt.

54:

XXVII

(...)

...máme-li porozumět Písmu, musíme najít smysl, v němž se všechna rozporná místa shodnou; nestačí najít smysl, který vyhoví několika shodným místům, ale takový, který uvede ve shodu i místa rozporná.

(...)

Proto pravý smysl není ten, jež vykládají židé; všechny protiklady jsou však vyrovnány v Ježíši Kristu.

(...)

ale

Bereme-li zákon, oběti a království jako skutečnosti, nepochybně můžeme uvést ve shodu všechna místa; nevyhnutelně to tedy musí být podobenství.

57:

XXIX

Zdroj rozporů.

Bůh ponížený až k smrti na kříži; mesiáš vítězí svou smrtí nad smrtí. Dvojitá přirozenost Ježíše Krista, dvojitý úřichod, dvojitý stav lidské přirozenosti.

60:

XXXVIII

Být údem znamená mít život, bytí a pohyb jen z ducha celého těla kvůli tělu. Oddělený úd, který už tělu, k němuž patří,

nevidí, má pouze bytí skomírající a hynoucí.

(...)

Miluje-li však tělo, miluje sám sebe, protože své bytí má jen v něm, z něho a pro ně. *Qui adhaeret Deo unus spiritus est.*

(...)

Adhaerens Deo unus spiritus est. Milujeme sebe, protože jsme Kristovými údy; milujeme Krista, protože je tělem, jehož jsme údy. Vše jedno jest. Jedno je v druhém: například tři osoby.

cf. Citadela XCVIII

Avšak my se upínáme k sobě a ne k vznešenému. A naše vůle nikdy nedosáhne uspokojení (XL, vs. XLI, 61).

61:

XLII

(...)

Vůle je tedy zvrácená. Jestliže údy pospolitostí přirozených i občanských tíhnou k dobru tělesa, pospolitosti samy mají tíhnout k jinému, obecnějšímu tělesu, jehož jsou údy. Máme se tedy upínat k obecnému. A tak se rodíme nespravedliví a zvrácení.

62:

LVII

Mezi námi a peklem nebo nebem je jen život uprostřed, což je ta nejchoulostivější věc na světě.

P: Svět je zvláštní místo: Místo Boží lásky, které Ho nenávidí nasmrť.

O STAVU A ÚDĚLU ČLOVĚKA

70:

XIV

(...)

... a sotva si uvědomí, jak v hmotě, kterou mu dala příroda, je vklíněn mezi ty dvě propasti nekonečna a nicoty, zachvěje se při pomýšlení na ty zázraky, a jakmile se jeho zvědavostím změní v údiv, věřím, že raději se do nich mlčky pohrouží, než aby v nich domýšlivě bádal.

(...)

Je zarážející, jak se odhodlali pochopit principy věcí a odtud dospět až k poznání všeho – s domýšlivostí stejně nekonečnou, jako je jejich cíl.

71:

Nelze přec pochybovat, že takový záměr můžeme pojmut jen tehdy, je-li naše domýšlivost nebo schopnost stejně nekonečná jako příroda sama.

Ve zbytku XIV hovoří o poznatelnosti a možnostech poznání. Ukazuje na omyly a kategorie.

Modus quo corporibus adhaerent spiritus comprehendi ab hominibus non potest, et hoc tamen homo est.

Způsob, jak se duch pojí s tělem, není možné lidem pochopit, a přece toto je člověk. [Vysvětlivky, 174 – (Sv. Augustin, Civ. Dei, XXI, 10.)]

Odtud omyl, zkreslení, a omezená poznatelnost. Rovněž cf. str. 70.

cf. S.K., jeho lání všeobsažným svetonázorům

A tak je člověk nízký a vznešený zároveň. Nízký je. A vznešený proto, že si to i uvědomí (dřívější form.)

76:

XV

Vynáší-li se, budu ho ponižovat.
Ponižuje-li se, budu ho vynášet.
A neustále mu budu odporovat,
dokud nepochopí,
že je nepochopitelná obluda.

77:

XIX

Člověk není ani anděl, ani zvíře, a je osudné, že z toho, kdo chce být andělem, stane se zvíře.

cf. S.K., člověk je sám sebou, nebo démonem

78:

XXIII

Člověk je vznešený tím, že ví o své ubohosti. Strom o své ubohosti neví.
Vědět o své ubohosti jistě znamená ubohý být; jenomže vím-li, že jsem ubohý, svědčí to pro mou vznešenost.

80:

XXIX

(...)

Taková nestrannost je podstatou (pyrrhonické) kabaly. Kdo není proti nim, je vlastně pro ně: v tom je zřejmě jejich výhoda.
Oni sami nejsou pro sebe, jsou nestranní, neúčastní, odpoutaní od všeho, sebe nevyjímaje.

81:

V souvislosti rozpaků. Neví, zda má pochybovat a neví, zda má tvrdit pravdu.

(...)

Jaký přelud je tedy člověk? Jaká novota, jaká obludnost, jaká změř, jaký podnět protimluvů, jaký div? Soudce všech věcí, nejapný zemní šerv, správce pravdy, stoka nejistoty a bludu, sláva i odpad vesmíru.

(To ovšem přesahuje dogmatismus i pyrrhonismus a veškerou lidskou filozofii. Člověk přesahuje člověka. Přiznejme tedy pyrrhonikům, čeho se tak halasně domáhali, že pravda není v našem dosahu, že není naší kořistí, že nebytuje na zemi, že je domovem na nebi, že dlí v náručí boží a že ji můžeme poznat, jen pokud se mu zlíbí ji odhalit. Poučme se tedy od pravdy nestvořené a vtělené o své pravdivé přirozenosti.)

(...)

Přirozenost potírá pyrrhoniky (a akademiky) a rozum potírá dogmatiky.

82:

Jsmo však tak nešťastní – a víc, než kdyby v našem stavu nebyla vůbec žádná vznešenost -, že máme představu o štěstí, a nemůžeme ho dosáhnout; tušíme podobu pravdy, a vlastnime lež, neschopni naprosté nevědomosti i bezpečného vědění – na tom všem je zjevné, že jsme kdysi byli na určitém stupni dokonalosti, odkud jsme neblaze klesli.

Otázka dědičného hříchu je nejnepochopitelnější, neschůdná pro naši ubohou spravedlnost, pohoršlivá. A přece je to jediná naše cesta sebezpoznání,

83:

Bohem zastřená.

Proto se nemůžeme pravdivě poznat pyšnými rozmachy svého rozumu, ale jen prostou poslušností rozumu.

cf. 9, XIV

A tak je dvojakost bytí člověka v milosti.

Z toho se jasně ukazuje, že člověka činí milost jakoby podobným Bohu a účastným na jeho božství a že bez milosti je považován za tvora podobného hovadu.

85:

XXXII

Známe-li Boha, aniž jsme poznali svou bídu, dojdeme k pýše.

Známe-li svou bídu, aniž jsme poznali Boha, dojdeme k zoufalství.

Poznáme-li Ježíše Krista, dojdeme doprostřed, protože v něm nacházíme i Boha i svou bídu.

O NÁBOŽENSTVÍ A VÍŘE

90:

VII

Víra ovšem říká něco, co neříkají smysly, netvrdí však opak toho, co ony vnímají; je nad nimi, ne proti nim.

Metafyzické důkazy Boha mají malý účinek, nefungují.

96:

X

(...)

Je dostatek světla pro ty, kdo si z celé duše přejí Boha spatřit, a dostatečná tma pro ty, kdo mají přání opačné.

97:

XIII

Jak daleko je od poznání Boha k lásce k němu!

XVI

Neznabozi, jejichž vyznáním je řídit se podle rozumu, musí být svým rozumem obvykle zdatní.

Co vlastně říkají?

„Což nevidíme,“ praví „že zvířata umírají a žijí stejně jako lidé, Turci stejně jako křesťané? I oni mají své obřady, své proroky, své učence, své světce, své mnichy tak jako my atd.“

Je to snad v rozporu s Písmem? Nemluví se i tam o tom všem?

Jestliže vám příliš nezáleží na tom, znáte-li pravdu, stačí

98:

to, abyste měli klid; toužíte-li však z celého srdce ji poznat, pak to nestačí a musíte o tom uvažovat pozorněji. Stačilo by to, kdyby šlo o filozofickou otázku, ale zde, kde jde o všechno...

(...)

104:

XXIII

(...)

... zvyk dělá z tolika lidí Turky, pohany, řemeslníky, vojáky atd.

(...)

Musíme víru vštípit oběma svým částem: duchu pomocí důkazů, které stačí poznat jednou za život; a stroji návykem a tím, že mu nedovolíme klonit se k opaku.

Inclina cor meum, Deus!

Rozum postupuje pomalu a s tolika zřeteli, podle tolika principů, s nimiž musí stále počítat, že každou chvíli ochabne a zbloudí, poněvadž nevzal v úvahu všechny principy. Cit takto nepůsobí: účinkuje naráz a vždycky je hotov účinkovat. Musíme tedy založit svou víru na citu; jinak bude neustále kolísat.

/ Nakloň srdce mé, Bože! (Ž 119, 36)

P: Ironie?

107:

XXXIII

Kristus lidi stále jen učil, že milují sebe, že jsou zotročení, zaslepení, nemocní, nešťastní a hříšní; že je musí vykoupit, dát jim osvícení, blaženství a uzdravení; že se tak stane, budou-li nenávidět sami sebe a následovat ho v bídě a v smrti na kříži.

ROZPTÝLENÍ A OBRAZOTVORNOST

110:

II

Rozptýlení

Lidé si jinak nemohli pomoci od smrti, bídy, nevědomosti, a tak je napadlo, že na to nebudou myslet, aby měli pocít štěstí.

III

Kdyby byl náš stav opravdu blažený, nemuseli bychom se rozptylovat, abychom na něj nemysleli.

111:

VIII

Ženeme se bezstarostně do propasti, když jsme si napřed dali něco před oči, aby ji nebylo vidět.

IX

(...)

... vždyť pro člověka je opravdovým neštěstím ten nesnesitelný smutek, který ho posedne, jakmile je nucen uvažovat o sobě a ničím se nerozptylovat.

117:

XVII

(...)

Mají v sobě skrytý instinkt, který je nutká, aby hledali rozptýlení a zaneprázdnění mimo sebe, ...

(...)

A je v nich ještě jiný skrytý instinkt, památka na vznešenost naší prvotní přirozenosti, a v tom prameni jejich poznání, že skutečné štěstí je pouze v klidu, a nikoli ve shonu. Z těchto dvou protichůdných instinktů se v nich rodí jakýsi zmatený záměr, utajený vlastnímu pohledu hluboko v jejich duši, a působí na ně tak, aby směřovali ke klidu prostřednictvím vzruchu a aby měli utkvělou představu, že toho uspokojení, které jim naprosto chybí, dosáhnou, až si po překonání několika nesnází, jež před sebou vidí, budou moci otevřít bránu klidu.

O LIDSKÉ PÝŠE A PODLÉHÁNÍ ZVYKU

128:

VII

Velikost člověka

Máme tak vysokou představu o lidské duši, že nesneseme, aby námi některá duše pohrdala, aby nás neměla v úctě. A na této úctě spočívá veškerá blaženost lidí.

129:

X

V lidském srdci má ješitnost tak pevné kořeny, že kde kdo, voják, puškařský pomocník, kuchař, krosnář, se vychloubá a chce mít obdivovatele. Stojí o ně dokonce i filozofové. A kdo proti marnivosti píše, chtějí se proslavit tím, jak dobře to napsali. A kdo je čtou, chtějí docílit cti za to, že je četli. A já, který toto píše, možná mám také tuto choutku. A snad i ti, kdo to budou číst.

130:

Člověk nenávidí svědectví o své nedostatečnosti. Hubí ji pak ve své mysli a v myslích ostatních, své nedostatky se snaží tajit.

A odhalení nedostatků nám přeci nekřivdí – naopak je nám ku pomoci.

131:

Ale založení našeho srdce je opačné.

Katolické náboženství káže odkrýt závoj přetvářky před jedním člověkem, který vše drží v tajnosti. A i to se zdá kruté.

XIII

(...)

... a je to jeden z hlavních důvodů, proč se proti církvi vzbouřila velká část Evropy.

Vždyť přetvářku bychom neměli činit k nikomu!

133:

Člověk je tedy jen přetvářka, lež a licoměrnost, v sobě i vůči ostatním. Nechce, aby mu druzí říkali pravdu; dává si pozor, aby ji druhým neříkal sám; a všechny tyto sklony, tak nesmiřitelné se spravedlností a rozumem, mají svůj přirozený kořen v jeho srdci.

134:

XVI

Každý je sám sobě vším; vždyť pro člověka, který zemře, je mrtvé všechno. Proto také se každý člověk domnívá, že je vším pro všechny lidi. Přirozenost nesmíme posuzovat podle sebe, ale podle toho, jaká sama je.

135:

XXIII

Nikdy lidé nepáchají zlo tak důsledně a tak radostně, jako když je k tomu podbízí svědomí.

NA ČEM JE ZALOŽENA SPOLEČNOST

141:

V

(...)

Člověk by si tedy měl počínat, jako by byl sám. (...) – Hledal by bez váhání pravdu.

VI

Tvrdím, že kdyby všichni lidé věděli, co říká jeden o druhém, nezůstali by na světě čtyři přátelé. Můžeme to posoudit podle nesvárů vyvolaných nešetrným donášením, které to někdy vyzradí.

146:

XXI

(...)

Vzdálenost tří stupňů pólu převrátí veškerou justici, jediný poledník rozhodne o pravdě. Základní zákony

147:

se mění po několika letech panování; právo má svá období; vstup Saturnu do souhvězdí lva nám označí zrod toho či onoho zločinu. Povedená spravedlnost, tvoří-li její hranici řeka! Z této strany Pyrenejí pravda, na oné straně blud.

(...)

Přirozené zákony nepochybně existují, ale ten skvělý zkažený rozum zkazil všechno.

151:

XXIX

Móda rozhoduje o tom, co se líbí, stejně jako o tom, co je správné.

158:

LVII

(...)

Protože tedy lidé nebyli s to prosadit, aby to, co je spravedlivé, bylo i silné, prosadili, aby bylo spravedlivé to, co je silné.

O UMĚNÍ, LITERATUŘE A JAZYCE

...

<https://selah.cz/knihy/myslenky/>